

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN
HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT

ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van **Dr. K. Schilder, Dr. C. Tazelaar en Prof. Dr. J. Waterink.**

Medewerkers: Dr. H. A. van Andel, Solo; Dr. R. E. van Arkel, Utrecht; Dr. Henry Beets, Grand Rapids; Dr. C. Bouna, 's-Gravenhage; Dr. K. Fernhout, Vreeland; Prof. Dr. F. W. Grosheide, Amsterdam; Prof. Dr. T. Hoekstra, Kampen; Dr. G. Keizer, De Steeg; Dr. B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr. C. Lindeboom, Amsterdam; Dr. S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr. J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr. F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr. A. Ringnalda, Ermelo; Dr. J. C. Rullmann, Wassenaar; J. Strikwerda, Dokkum; Dr. J. Thijs, Zwolle; Dr. J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr. D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr. J. de Vries, Tilburg; Dr. J. D. Wielenga, Franeker; Mr. J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Stukken voor de Redactie zende men aan den secretaris der Redactie:
Dr. C. TAZELAAR, 2e Const. Huygensstr. 77, Amsterdam.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f7.50 en voor Ned.-Indië f6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. p. regel. — Losse nummers f 0.15.

INHOUD: Aan de lezers. — Hoofdartikel: Milton en het Puritanisme. II. — Uit de Schrift: Het oratorium van het moratorium. — (Matth. 11:5). — Kerkelijk Leven: In Memoriam Prof. Dr. H. Bouwman. — Geestelijke Adviezen: Rechtaardigmaking en Helligmaking. II. — Pop. Wet. Schetsen: Rousseau's „Emile". I. — Lit. en Kunst: Een schilderijtentoonstelling. — Het Boek v. d. Week: Het rassenvraagstuk en het Christendom. — Zending en Evangelisatie: Gedachten uit de Romantische werken van Mevr. Bosboom-Toussaint. — Perschoon. — Boekbespreking. — Kerknieuws.

Aan de lezers.

Tot mijn leed zal ik mijn arbeid aan de Reformatie, gelijk trouwens al mijn werk, een paar weken moeten onderbreken. De vorige week werd ik onverwacht door een vrij hevigen griepaanval aan mijn bed gebonden; thans ben ik wel aanvankelijk hersteld, maar op medisch advies moet ik mij voorloopig van allen arbeid onthouden en zal ik mij tot algeheel herstel voor een paar weken naar het zuiden van Zwitserland moeten begeven. Zoo de Heere wil hoop ik aan het eind van deze maand mijn gewonen arbeid weer te kunnen aanvangen.

J. W.

HOOFDARTIKEL

Milton en het Puritanisme.

II.

Reeds tijdens Edward VI waren er stemmen opgegaan tegen het vele dat in kerkbestuur en ceremoniën nog aan Rome herinnerde in de Engelse Staatskerk.

Toen Elizabeth den troon besteeg, keerden de ballingen, die voor de vervolgingen van „Bloody Mary" gevlucht waren, terug. Velen hadden gezeten aan de voeten der Hervormers te Straatsburg, Zürich en Genève en brachten ideeën mee betreffende kerkbestuur en eeredienst, die indruischten tegen wat zij vonden in hun eigen Staatskerk. Ook zagen zij hoe het leven veelszins vloekte tegen de leer, speciaal op moreel gebied en in het stuk van de Zondagsviering. Zij werden versterkt door den invloed der talrijke uitgeweken Nederlanders, die zich vooral in de Oostelijke graafschappen vestigden, waar de invloed der Lollarden nog niet verdwenen was, en vanwaar later velen der Pilgrim Fathers kwamen, zooals Dr. Plooy indertijd aantoonde in Stemmen des Tijds.¹⁾ Ook sterkte hen ongetwijfeld de overwinning van het Calvinisme onder John Knox vlak over de grenzen, bij het verwante volk der Schotten.

Deze menschen nu wilden de Kerk zuiveren van den Roomschen zuurdeesem in Kerkbestuur, ritus en leven. Daarom werden ze Puriteinen genoemd, een naam die kort na 1560 opkomt. Zij vonden steun bij de massa des volks. Hun kracht lag vooral in den middenstand.

Sommige Puriteinen bleven eerst in de Engelse Staatskerk, anderen traden er uit of werden er uit geworpen, en verdeelden zich in verschillende richtingen: Presbyterianen, Independenten of Congregationalisten (hier genomen in engeren zin), Baptisten, Chiliasten, Quakers, etc. Van dezen kan men slechts de Presbyterianen en tot op zekere hoogte de Independenten of Congregationalisten (in engeren zin) Calvinisten noemen.

Maar allen zijn samen te vatten en werden in hun tijd en later ook samengevat onder den naam Puriteinen.

Zij wilden zich, als Wyclif weleer, uitsluitend gronden op den Bijbel. Zij beriepen zich op den Bijbel als eenig richtsnoer voor geloof en leven, zich aldus stellend tegenover onderworpenheid aan priesterschap en kerkgezag.

Politiek moest dit leiden tot verzet tegen het naar het absolutisme strevende en met het episcopaat zoo

nauw verbonden koningschap. Zoo werd „Puritein" ook een politieke term om aan te duiden de partij die opkwam voor de rechten en vrijheden van het volk tegenover de aanmatigen der kroon, vooral tijdens Karel I. Wanneer men leest, dat in de Puriteinsche „conduct-books" den ouders wordt aanbevolen, om hun kinderen, zoodra ze spreken kunnen, te leeren zeggen: „Alle menschen zijn broeders", dan verstaat men des te beter den democratischen zin der Puriteinen.

Vrijheid bij gebondenheid alleen aan Gods Woord, zoo zou men in het algemeen het Puriteinsche standpunt, hoe verschillend overigens ook, kunnen karakteriseeren.

En wat dan aan dit Puritanisme zijn eigenaardige kleur geeft, die het onderscheidt van andere Protestantische bewegingen die hetzelfde motto in hun vaandel zouden kunnen voeren, zijn vooral twee dingen: 1e. zijn sterk-geaccentueerd Oud-Testamentisch karakter, en 2e. zijn overwegende neiging tot het practische.

Beide staan ongetwijfeld in verband met de eigendommelijkheid van het Angelsaksische ras en met de bijzondere omstandigheden, waaronder zich het Puritanisme ontwikkelde.

Nog heden ten dage schijnt het Oude Testament met zijn levendige handeling en eenvoudige concreetheit het voor daden voelende Engelsche volk aan te trekken. Immers het valt u op, wanneer ge Engelsche diensten bijwoont, hoeveel vaker uit het Oude Testament geprekeerd wordt dan uit het Nieuwe.

Het Engelsche volk heeft iets naïefs, iets onbevangens, iets van groote kinderen: de eenvoudige maar sprekende plasticiteit en het warme coloriet van het Oude Testament trekt hen aan.

In dubbele mate moest dit zoo zijn bij de Puriteinen, die, vervolgd en opgejaagd, en strijdende wat zij meenden de oorlogen des Heeren, hun eigen worstelingen zagen weerspiegeld in het Oude Testament. Hun vijanden waren de Filistijnen, de Amalekieten, de Midianieten. Hummer was het zwaard des Heeren en van Gideon. Vooral de somberder gedeelten van het Oude Testament spraken hun toe. Hun lijden en strijd maken dat begrijpelijk.

Zij leefden bij den Bijbel, speciaal het Oude Testament, ze spraken de taal van den Bijbel, vooral de schilderachtige taal van het Oude Testament; ze noemden hun kinderen met Oud-Testamentische namen. In hun gezinnen heerschte dikwijls een schier Oud-Testamentische verhouding, wal trouwens min of meer een voortzetting was van een uit de Middeleeuwen herkomstige traditie, zooals Levin L. Schücking dat overtuigend beschrijft in zijn Die Familie im Puritanismus. Maar het Puritanisme ging boven de Middeleeuwen uit in de belangrijker plaats die de vrouw innam in het gezin; belangrijker, maar toch bescheiden: met Sara noemde de vrouw haar man niet alleen haar heer, maar hij was het ook. Een der grootste weldaden, die de Engelsche cultuur van het Puritanisme heeft ontvangen, is het stellen van het gezin op een veel hooger peil door de erkenning van den echtelijken band als een geestelijk-zinnelijke gemeenschap.

En wat het overwegend practische van het Puritanisme betreft, ik heb er reeds op gewezen, dat het de theorie als het ware voor zich klaar vond, maar de practijk van het kerkelijke, gezins- en moreele leven ontzettend veel te wenschen overliet. Die te zuiveren werd zijn groote strijd. Voeg daarbij den practischen, niet-philosophischen, op daden gericht aard der Angelsaksers, zooals die b.v. heden ten dage nog in de Labour Party uitkomt in onderscheiding van de doctrinaire Sociaal-Democratie, en ge begrijpt, dat in de geweldige worsteling, waarvoor de Puriteinen in de periode van hun grootste krachtsontwikkeling stonden, ze de dogmatiek weinig of niet hebben vooruitgebracht. Wel weken er velen, zooals we gezien hebben, af van den geest der 39 artikelen, maar deze afdwalende richtingen hebben nergens, laat staan in Engeland, veel gepresteerd op dogmatisch terrein. Wat de versnippering der Puriteinen

betreft, waar dit reeds een gebrek van een deugd van het Protestantisme in 't algemeen mag heeten, hoeveel te minder hoeft dit te verwonderen bij de Puriteinen met hun gemis aan dogmatische belijning.

Bunyan's Christenreize is veelszins een spiegel van den geest van het Puritanisme op z'n best. En niet voor niets waarschuwt Bunyan tegen het kwaad van het legalisme, waarin de Puriteinen licht konden vervallen bij hun strikten eisch om te leven naar Gods geboden, en naar die alléén, in kerk, gezin, maatschappij en staat; geboden, die zij vaak al te eenvoudig in Gods Woord als in een codex meenden te kunnen lezen, wat ook al weer bevorderd werd door het karakter van het Engelsche volk met zijn sterken zin voor legaliteit: zijn ze niet „a law-abiding people"? Ook kwamen ze in hun fellen strijd tegen het bedorven wereldsche leven van hun dagen licht tot te groote wereldmijding.

Het zijn deze twee dingen: hun groote striktheid en hun vergedreven wereldmijding, die inhoud hebben gegeven aan het woord Puritanisme in ethischen zin, welke beteekenis dus een veel ruimere is dan de oorspronkelijke; zoodat men in dien zin, om de kwestie duidelijk en kras te stellen, zelfs zou kunnen spreken van een Roomsche-Katholieke met een puriteinsche levensopvatting.

Resumeerende constateer ik dus, dat het Puritanisme in zijn historische beteekenis is de verzamelaar van het Engelsche anti-Romanisme, dat zijn eigenaardige kleur heeft gekregen onder invloed van het Engelsche volkskarakter en de bijzondere omstandigheden waaronder het zich ontplooid; en dat zijn karakteristieke eigenschappen waren:

1. de belijdenis dat de Bijbel is de eenige regel voor geloof en leven, waarbij de Bijbel vaak al te naïef werd opgevat als het geodificeerde Woord Gods; hoezeer verschillende richtingen ook in onze oogen gewaagd mogen hebben, zij beriepen zich steeds op den Bijbel als eenige autoriteit tegenover priesterheerschappij en kerkgezag; dit deden zelfs diegenen, die onzes inziens in werkelijkheid zich meer lieten leiden door het z.g. „innerlijke licht" dan door Gods Woord;

2. de strijd voor de vrijheid, ook op politiek gebied, bij gebondenheid aan Gods Woord; een democratische tendenz;

3. een sterk geaccentueerd Oud-Testamentisch karakter;

4. een overwegende neiging tot het practische;
5. striktheid van levensopvatting, wat zich o.a. openbaarde in een streng zedelijk leven, vol „self-control", getoetst aan Schrift en geweten; groote zorg voor een waarlijk Christelijk gezinsleven; een hoog opgevoerd vaderlijk gezag in het gezin; en een zeer stipte waarneming van den Zondag als dag des Heeren (als een van de redenen waarom de Pilgrimfathers ons land verlieten wordt genoemd de laksheid van onze vadersen o.a. op het stuk van den Sabbath);

6. in zijn latere periode een overhellen naar legalisme en te groote wereldmijding (William Prynne, een hunner bekendste controversalisten b.v. deed — in zijn Histrio-mastix — niet alleen een aanval op tooneelspelers als dienaren van Satan, op schouwburgen als duivelskapellen, op kaarten als eigen werken des boozen, maar ook op den meiboom, op het jagen, op muziek en op valsche haar!)

Vragen we nu naar de plaats die Milton ten opzichte van het Puritanisme inneemt, dan leert ons de studie van zijn persoon, zijn optreden, en zijn werk, dat hij zonder eenigen twijfel tot de Puriteinen moet gerekend worden.

Hij kwam uit een beschaafd Puriteinsch milieu, waar muziek en de andere schoone kunsten nog niet veroordeeld werden; een milieu dus als dat van den Puritein Kolonel Hutchinson, dat ons door zijn weduwe in haar Memoires beschreven is. Hij ontving een zeer zorgvuldige klassieke opvoeding,

¹⁾ 8e Jaargang, III, pp. 230—1.